

Key words: *professional competence, components of professional competence, mathematical component of professional competence, lifelong professional education, future railway transport specialists, system of lifelong professional education.*

УДК 378.147.091.33

Надія Мартиненко

Льотна академія Національного авіаційного університету
ORCID ID 0000-0002-5695-4685
DOI 10.24139/2312-5993/2020.08/230-240

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії. У результаті дослідження визначено критерії з показниками відповідно до структури готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії: ціннісний критерій визначено до мотиваційного компоненту; пізнавальний критерій характеризує когнітивно-діяльнісний компонент; поведінковий критерій обрано для акмеологічного компоненту; інтерперсональний критерій відповідає емоційно-вольовому компоненту. Виокремлені показники дозволили розробити трирівневу шкалу рівнів готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії, а саме: низький, середній та високий.

Ключові слова: *міжкультурна взаємодія, майбутні пілоти, безпека польотів, готовність до міжкультурної взаємодії, критерії та показники готовності, рівні готовності до міжкультурної взаємодії.*

Постановка проблеми. Сучасна підготовка майбутніх фахівців спрямована на формування професіонала, який здатний підходити до розв'язання складних завдань творчо та інноваційно, ефективно взаємодіяти та спілкуватися у процесі виконання професійної діяльності. Міграційні процеси та співіснування культур у межах однієї країни актуалізують потребу в пошуку шляхів модернізації системи вищої освіти в напрямі забезпечення рівних можливостей для всіх представників культур, виховання толерантності, реалізації принципів взаємного культурного розуміння.

Низка законодавчих документів та міжнародних рекомендацій наголошує на проблемі формування міжкультурної взаємодії та окреслює основні вектори реформування вищої освіти. Зокрема, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» передбачають міжнародну інтеграцію України в європейській простір, зумовлюючи посилену увагу до проблем оволодіння іншомовною компетентністю, підвищення культурної освіченості та взаємодії з іншими народами.

Складність завдань, що вирішується авіаційними спеціалістами, насамперед забезпечення безпеки польоту, винятково важкі умови, у яких відбувається професійна діяльність, вимагають постійного зростання професіоналізму авіафахівців, високого рівня наукового забезпечення процесів їх підготовки та практичної діяльності (Плачинда, 2013). Підготовка авіаційних фахівців у сфері міжкультурної взаємодії потребує підвищеної уваги, оскільки пілот на міжнародних повітряних трасах здійснює професійну комунікацію з диспетчером з іншої країни, у відрядженні спілкується з багатьма представниками різних культур, до того ж, мультикультурне середовище наявне й в кабіні літака. За таких умов готовність до міжкультурної взаємодії стає чинником, що впливає на безпеку польотів. Аналіз авіаційних подій та катастроф констатує, що серед присутніх причин були непорозуміння з причини приналежності членів екіпажу до різних культур, недостатня готовність пілота взаємодіяти з диспетчером іншої країни у стресовій ситуації, лінгвістична складова.

Визначення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх пілотів до міжкультурної комунікації дозволить теоретично обґрунтувати систему підготовки до кроскультурної комунікації, створити діагностичний інструментарій та перевірити дієвість експериментальних заходів.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема міжкультурної комунікації висвітлена в працях багатьох дослідників (Б. Ананьєв, Ю. Арутюнян, К. Апель, Н. Гасанов, Л. Буєва, М. Каган, Б. Єрасова, В. Конецька, О. Потєбня, Ю. Хабермас, К. Ясперс та ін.). Аналіз психологічних, лінгвістичних, філософських та педагогічних джерел свідчить про багатогранність висвітлення дефініції «міжкультурна взаємодія» та «комунікація», тож існують труднощі з висвітленням критеріальних ознак цього поняття. У працях дослідників (П. Булл (Bull P.), Гарольд Д. Лассвелл (Harold D. Lasswell), Р. Якобсон) наголошено, що для вербального спілкування недостатньо лише лінгвістичних та граматичних знань, потрібно володіти знаннями культурних і соціально значимих обставин комунікації.

Проблему професійної підготовки льотного складу з іноземної мови досліджували В. Асріян, Л. Герасименко, Є. Кміта, О. Москаленко, О. Ковтун та інші. Окремі аспекти навчання взаємодії майбутніх пілотів представлено в роботах О. Бродової, А. Дранко, О. Керницького, А. Савицької та ін. Теоретичні засади підготовки авіаційних фахівців ґрунтовно представлено в роботах Г. Лещенка, Р. Макарова, Т. Плачинди, В. Ягупова. Аналіз наукових джерел показав, що питання формування готовності майбутніх

пілотів до міжкультурної взаємодії, у тому числі й обґрунтування критеріїв, показників та рівнів, залишається нерозв'язаним.

Мета статті – визначити й обґрунтувати критерії, показники та рівні готовності майбутніх пілотів до міжкультурної комунікації.

Основними методами дослідження є аналіз, синтез, порівняння та узагальнення вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних джерел із проблеми формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Підготовка до міжкультурної взаємодії є складним багатокomпонентним процесом, що вимагає від особистості постійного вдосконалення своїх умінь і здібностей з метою більш продуктивної участі в міжкультурному спілкуванні на основі поглибленого розуміння мови й поведінки партнера по спілкуванню в процесі виконання спільної діяльності. Під час взаємодії з представником іншої культури необхідно правильно й коректно виражати свої думки мовою, що використовується для спілкування, щоб донести неспотворену інформацію. До того ж треба правильно використовувати додаткові засоби комунікації, оскільки в різних культурах невербальні способи передання повідомлення різняться. Не можна допустити, щоб інформація, передана невербальним способом, перешкодила досягненню прагматичної мети взаємодії, а треба, навпаки, намагатися завдяки невербальному способу передати інформацію так, щоб досягти поставлену ціль.

У результаті аналізу психолого-педагогічних джерел із зазначеної проблеми ми розуміємо поняття «готовність майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії» як здатність адаптуватися в мультикультурному середовищі за допомогою ефективного спілкування, знань та поваги до правил і норм поведінки, традицій інших культур, умінь чітко формувати й виконувати професійні завдання у стандартних та особливих умовах польоту.

Польський науковець Є. Нікіторович у своїй концепції міжкультурної освіти звертає увагу на такі важливі проблеми, які можуть сприяти більшому взаєморозумінню й кращому співіснуванню: пізнання своєї культури та інших культур, що дозволяє зміцнити цінності своєї власної культури й у той самий час відмовитися від колонізації свідомості інших і нав'язування їм своєї культури; взаємне збагачення у процесі комунікації та обмін цінностями, підготовка до миролюбного співіснування, формування свідомості рівноправ'я всіх культур; зауваження етнічних і релігійних проблем у програмах освіти й прояв поваги до інших; протиставлення всіляким формам невігластва, ворожості та дискримінації по відношенню до груп меншин, упровадження позитивного сприйняття

відмінностей; прояв толерантності, поваги до традицій, мови, релігії та стилів життя, що відрізняються, взаємне культурне збагачення; підвищення почуття цінності власної етнічної групи, розвиток почуття поваги до культури (Nikitorowicz, 2009). Усе це можливо досягти за умови оволодіння знаннями, вміннями та компетентностями міжкультурної взаємодії.

Спроби структурування культурно-ціннісних аспектів зроблено науковцем К. Крамшем (Kramtsch, 1981), який виокремив домінуючі типи: етнокультурний (знання менталітету носія іншої мови та культури); ціннісно-орієнтаційний аспект (прийняті цінності іншої культури); комунікативно-поведінковий (норми та правила поведінки, що сприймаються в повсякденній комунікації іншої культури); культурно-ситуативний аспект (культурна складова взаємодії). У вітчизняній авіаційній педагогіці значними дослідженнями у виокремленні компонентів готовності є праці О. Москаленко, Т. Плачинди. О. Москаленко (Москаленко, 2015) у структурі сформованості готовності майбутніх авіаційних фахівців до виконання професійних дій визначила компоненти: професійно-змістовий; мотиваційний; психофізіологічний; та рефлексивно-корегувальний. Науковець Т. Плачинда (Плачинда, 2014) виокремила в підготовці авіафахівців мотиваційний, когнітивний, рефлексивний, операційно-діяльнісний компоненти. Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволив визначити структуру готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії, що складається із взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного, когнітивно-діяльнісного, акмеологічного та емоційно-вольового.

Готовність до міжкультурної взаємодії є складовою професійної компетентності майбутнього фахівця, засадою його саморозвитку й самовдосконалення, формування активної громадянської позиції. Рівень готовності майбутнього пілота до міжкультурної взаємодії визначається критеріями й показниками, співвідношення яких свідчить про якість його підготовки. Визначення критеріїв припускає теоретичне осмислення суті явища, що вивчається, а створення системи показників спирається на виявлення об'єктивних закономірностей громадського розвитку та чітке уявлення про структуру відповідних соціальних об'єктів.

У сучасній довідковій літературі поняття «критерій» визначається як «ознака, на основі якої робиться оцінка, визначення, класифікація чогонебудь» (Яковлев, 1975). Він розглядається як еталон, на основі якого здійснюється оцінка, порівняння результатів. У педагогічних джерелах критерій виступає як основна ознака, за якою одне рішення обирається з безлічі можливих (Кузьміна, 2002; Шилова, 1992). І. Мавріна поняття

«критерій» характеризує як засіб, за допомогою якого вимірюються рівні, міри прояву того або іншого явища, трактується як міряло оцінки суджень. За допомогою застосування критерію виділяється перевага якого-небудь вибору в порівнянні з іншими; перевіряється відповідність результату поставленій меті (Маврина и Мотышева, 2006).

У формуванні готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії мотиваційний компонент є стрижневим вектором, що спрямовує, оскільки поза мотивом неможлива жодна діяльність, не реалізуються засвоєні знання й сформовані вміння (Санжаєва, 1993). Дослідниця підготовки авіаційних фахівців Л. Герасименко зазначає, що курсанти, навіть розуміючи потребу в навчанні, не завжди здатні самостійно знайти сили, можливості для роботи над собою. Саме тому мотивація – «ключовий момент від слів до діла». Потрібно, щоб особистість ставилася до цього не як до гасла, а як до змістової та технологічно продуманої діяльності (Герасименко, 2017).

Мотиваційний компонент передбачає мотиви, які формуються на основі потреб міжкультурної взаємодії майбутнього авіафахівця. Для виявлення рівня готовності за мотиваційним компонентом нами було обрано ціннісний критерій, який визначає внутрішні чинники готовності майбутніх пілотів, що стимулюють їх до міжкультурної взаємодії, особистісну потребу в опануванні соціокультурних взаємин, формування мотивів до міжкультурної професійної діяльності. Показниками критерію визначено усвідомлення значущості міжкультурної взаємодії у професійної діяльності, ціннісне ставлення до рідної та іншомовної культури та традицій.

Когнітивно-діяльнісний компонент характеризується наявністю професійних знань, умінь та компетентностей міжкультурної взаємодії. Вимірюється компонент за допомогою пізнавального критерію, що характеризує знання та зміст міжкультурної взаємодії, правові знання з регулювання міжкультурних відносин, установаження взаєморозуміння та взаємодію між представниками різних культур та етнічних спільнот. Пізнавальний критерій оцінюється показниками знань, умінь та компетентностей міжкультурної взаємодії. Показниками знань пізнавального критерію є: знання норм та правил комунікації в міжкультурному середовищі; сформовані знання поведінки, намірів, культури, наявних конфліктних ситуацій та табу в міжкультурних взаєминах; знання мови жестів; соціальні та культурні особливості, спосіб життя представників інших культур.

Серед умінь міжкультурної взаємодії одним із головних є вміння долати комунікативні труднощі, під якими ми розуміємо різні за силою,

функціональною спрямованістю й усвідомленістю перешкоди, що ускладнюють ефективне рішення комунікативної задачі, порушують внутрішню рівновагу суб'єкта й ускладнюють міжособистісну взаємодію в процесі спілкування та вимагають від суб'єкта зусиль, спрямованих на їх подолання. Типовим прикладом труднощів є комунікативний бар'єр. Він може бути причиною непорозумінь між учасниками комунікації та спричинити проблеми в професійній та соціальній діяльності. Це, насамперед, психологічна перепона різного походження. Бар'єри можуть виникати при недовірі або образі. Міжособистісні бар'єри – уникнення небажаних осіб, критичних зауважень, жаргони, сленги.

Зарубіжні та вітчизняні науковці, відповідно до структури комунікації, виділяють такі компетентності в підготовці до спілкування: мовна, мовленнєва, соціолінгвістична, соціокультурна, міжкультурна. Мовна компетентність – це система знань з граматики, фонетики, лексики, стилістики тієї мови, що вивчається. Мовленнєва компетентність передбачає вміння адекватно й доречно, практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях, використовувати для цього як мовні, так і позамовні та інтонаційні засоби виразності мовлення. Соціолінгвістична компетентність – володіння набором мовних засобів і здатність здійснювати їх вибір залежно від ситуації й контексту, у якому відбувається спілкування, а також від загальноприйнятих правил використання мови, що відповідають традиціям певного соціуму. Соціокультурна компетентність – готовність до інтерактивного соціально значущого обміну інформацією, вміння організувати спілкування з урахуванням правил, норм і традицій мовної та немовної поведінки певної культури (Куликова, 2006). Міжкультурна компетентність – здатність досягати взаєморозуміння з представниками інших культурних співтовариств так само успішно, як і з представниками власного соціокультурного середовища (Гез, 2008).

Акмеологічний компонент готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії передбачає наявність гуманістичного світогляду, духовно-моральної досконалості, інноваційності, професійного менталітету, потреби в творчому саморозвиткові. Зазначеному компоненту відповідає поведінковий критерій, що виявляється в готовності до підвищення в майбутньому свого професійного статусу, здатності до самостійного ухвалення рішень і їх реалізації з позиції загальнолюдських цінностей та моральних норм. Визначено основні показники: орієнтація на досягнення успіху в професійній діяльності; володіння соціально-професійною активністю в міжкультурному середовищі; взаємодія з

колегами, представниками інших етносів та культур; вирішення конфліктних ситуацій у міжкультурному середовищі. Специфіка пізнання міжкультурної взаємодії вимагає вивчення майбутніми фахівцями різних факторів, норм взаємовідносин із представниками різних культур, національного характеру та соціальних цінностей.

Емоційно-вольовий компонент охоплює комплекс емоцій та почуттів, передбачає стійкість до конфліктних міжкультурних ситуацій та успішне їх вирішення, виявлення моральної підтримки та готовності прийти на допомогу, потребу в спілкуванні з представниками інших культур. Він вимірюється за допомогою інтерперсонального критерію, що визначає емпатію та толерантність, спостережливість, здатність чути та співчувати, прислуховуватися до співрозмовника для забезпечення міжкультурної взаємодії, важливі професійно-вольові якості. Основні показники даного критерію – це професійно важливі якості міжкультурної взаємодії (працьовитість, самовладання, рішучість, наполегливість, сміливість, витримка, завзятість, мужність, внутрішня свобода і почуття власної гідності, уважність, толерантність, гуманність, самодисципліна).

Вище перелічені критерії та показники у своїй сукупності дозволили виокремити рівні сформованості готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії: низький, середній, високий.

Низький рівень характеризується несформованою готовністю до міжкультурної взаємодії, її сутності та змісту. У курсантів майже відсутні знання, не розвинуті навички, не сформовані вміння та компетентності міжкультурної взаємодії. Потреба й готовність до підвищення в майбутньому свого професійного статусу не виявляється. Готовність до самостійного ухвалення рішень та їх реалізації з позиції загальнолюдських цінностей і моральних норм практично не сформована. У курсантів є деяка орієнтація на досягнення успіху в професійній діяльності та слабо виявляється соціально-професійна активність. Здатність до толерантності, ефективна взаємодія з колегами по роботі; вміння й навички ділової поведінки виявляються епізодично. Відсутні знання культури, традицій, способів комунікації в міжкультурному середовищі. Курсанти не виявляють зацікавленості у вивченні іноземних мов. Виникають труднощі та комунікаційні бар'єри в міжкультурній взаємодії, агресія, жорстокість, конфліктні ситуації. Відсутня приналежність до рідної культури, нації, відповідно, відсутнє бажання пізнавати культуру представників інших етносів.

Середній рівень характеризується тим, що курсанти на достатньому рівні володіють знаннями, вміннями та компетентностями з міжкультурної

взаємодії. Потреба й готовність до підвищення в майбутньому свого професійного статусу достатньо сформовані. Готовність до самостійного ухвалення рішень і їх реалізації з позиції загальнолюдських цінностей і моральних норм виявляється в ситуаціях, що становлять особистісний інтерес. Орієнтація на досягнення успіху в своїй професійній діяльності прослідковується посередньо. Соціально-професійна активність, здатність до толерантності присутня, але у складних випадках професійної діяльності знижується. Курсанти проявляють інтерес до соціокультурних комунікацій, усвідомлюють важливість міжкультурної взаємодії у професійній діяльності, поважають культуру та традиції представників інших культур та представляють із повагою свою рідну культуру. Курсанти виявляють зацікавленість у вивченні іноземних мов. Курсанти ознайомлені з труднощами, конфліктними ситуаціями та деякими відмінностями між етносами різних культур, володіють уміннями культурної поведінки, але вони не досить стійкі й розвинені. Курсанти мають уявлення про правила та норми життя в міжкультурному середовищі.

Високий рівень характеризується стійкою сформованістю готовності до міжкультурної взаємодії. Курсанти професійно володіють іноземною мовою та здатні до саморозвитку. Професійно важливі якості сформовані, а саме: працьовитість, самовладання, рішучість, наполегливість, сміливість, витримка, завзятість, мужність, внутрішня свобода і почуття власної гідності, уважність, толерантність, гуманність, самодисципліна. Курсанти усвідомлюють вплив міжкультурної взаємодії на професійну діяльність, проявляють активний інтерес до міжкультурної взаємодії з представниками різних культур, поважають традиції, культуру. Курсант успішно долає перешкоди в міжкультурній комунікації, контролює свою поведінку та емоції, уважно слухає співрозмовника, має повагу до іншої культури, норм життя, релігії та традицій. Курсанти з високим рівнем сформованості готовності вмотивовані на майбутню ефективну міжкультурну взаємодію у професійній діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У результаті дослідження визначено критерії з показниками відповідно до структури готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії. Мотиваційному компоненту відповідає ціннісний критерій з показниками: усвідомлення значущості міжкультурної взаємодії у професійної діяльності, ціннісне ставлення до рідної та іншомовної культури та традицій. Когнітивно-діяльнісному компоненту відповідає пізнавальний критерій із показниками: знання, уміння та компетентності міжкультурної взаємодії. Акмеологічному

компоненту відповідає поведінковий критерій із показниками: орієнтація на досягнення успіху в професійній діяльності; володіння соціально-професійною активністю в міжкультурному середовищі; взаємодія з колегами, представниками інших етносів та культур; вирішення конфліктних ситуацій у міжкультурному середовищі. Емоційно-вольовому компоненту відповідає інтерперсональний критерій із показниками – низкою професійно важливих якостей міжкультурної взаємодії. Виокремлені показники дозволили розробити рівні готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії: низький, середній та високий. Подальші перспективи досліджень вбачаємо в обґрунтуванні педагогічних умов, що дозволять сформуванню готовності майбутніх пілотів до комунікативної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

- Гез, Н. И., Фролова, Г. М. (2008). *История зарубежной методики преподавания иностранных языков*. М.: Академия (Gez, N. I., Frolova, G. M. (2008). *History of foreign methods of teaching foreign languages*. М.: Academy).
- Герасименко, Л. (2017). Мотивація до самоосвіти майбутніх авіаційних фахівців у процесі професійної підготовки. *Збірник наукових праць львівської академії Національного авіаційного університету, 1*, 48-53 (Herasymenko, L. (2017). Motivation for self-education of future aviation specialists in the process of professional training. *Proceedings of the Flight Academy of the National Aviation University, 1*, 48-53).
- Кузьмина, Н. В. (2002). *Методы системного педагогического исследования*. М.: Нар. образование (Kuzmina, N. V. (2002). *Methods of systemic pedagogical research*. М.: People's education).
- Куликова, О. В. (2006). Соотношение лингвистической и профессиональной компетенции при обучении иностранному языку студентов нелингвистических специальностей. *Вестник МГЛУ, 509*, 84-91 (Kulikova, O. V. (2006). The ratio of linguistic and professional competence in teaching a foreign language to students of non-linguistic specialties. *MSLU Bulletin, 509*, 84-91).
- Маврина, И. А., Мотышева, А. А. (2006). Проектирование системы критериальных оценок эффективности деятельности профессиональных объединений педагогов как субъектов развития образовательного учреждения. *Прикладная психология и психоанализ, 4*, 30-31 (Mavrina, I. A., Motysheva, A. A. (2006). Designing a system of criteria-based assessments of the effectiveness of professional associations of teachers as subjects of development of an education institution. *Applied Psychology and Psychoanalysis, 4*, 30-31).
- Москаленко, О. І. (2015). Компоненти готовності авіаційних фахівців до виконання професійної діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, (1)*, 116-119 (Moskalenko, O. I. (2015). Components of readiness of aviation specialists to perform professional activity. *Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko, (1)*, 116-119).
- Плачинда, Т. С. (2013). Нормативні вимоги професійної підготовки авіаційних спеціалістів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітніх школах, 32 (85)*, 373-379 (Plachynda, T. S. (2013). Regulatory

- requirements for professional training of aviation specialists. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, 32 (85), 373-379).
- Плачинда, Т. С. (2014). *Професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців: зарубіжний і вітчизняний досвід та шляхи підвищення якості*. Кіровоград: Вид. «ПОЛІМЕД-СЕРВІС» (Plachynda, T. S. (2014). *Professional training of future aviation specialists: foreign and domestic experience and ways to improve quality*. Kirovohrad).
- Санжаева, Р. Д. (1993). Психологическая подготовка студентов к педагогической деятельности. *Личность в системе деятельности. Тезисы докладов регион. науч. практической конференции*, 90-114 (Sanzhaieva, R. D. (1993). Psychological preparation of students for teaching. *Personality in the system of activity. Abstracts of region. scientific. practical conference*, 90-114).
- Шилова, М. И. (1992). *Учителю о воспитанности школьников*. М.: Педагогика (Shylova, M. I. (1992). *The teacher of schoolchildren's good manners*. M.: Pedagogy).
- Яковлев, А. И. (1975). Критерии эффективности идейно-воспитательной работы. *Эффективность идейно-воспитательной работы*. М.: Мысль (Yakovlev, A. I. (1975). Criteria for the effectiveness of ideological and educational work. *The effectiveness of ideological and educational work*. Moscow).
- Nikitorowicz, J. (2009). *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Kramersch, C. (1981). *Context and Culture in Language Teaching*. Hong Kong: Oxford University Press.

РЕЗЮМЕ

Мартыненко Надежда. Критерии, показатели и уровни готовности будущих пилотов к межкультурному взаимодействию.

Статья раскрывает проблему подготовки будущих пилотов к межкультурному взаимодействию. В результате исследования определены критерии с показателями в соответствии со структурой готовности будущих пилотов к межкультурному взаимодействию: мотивационному компоненту соответствует ценностный критерий; когнитивно-деятельностному компоненту соответствует познавательный критерий; акмеологическому компоненту соответствует поведенческий критерий; эмоционально-волевому компоненту соответствует интерперсональный критерий. Выделенные показатели позволили разработать трехуровневую шкалу уровней готовности будущих пилотов к межкультурному взаимодействию, а именно низкий, средний и высокий.

Ключевые слова: межкультурное взаимодействие, будущие пилоты, безопасность полетов, готовность к межкультурному взаимодействию, критерии и показатели готовности, уровни готовности к межкультурному взаимодействию.

SUMMARY

Martynenko Nadiia. Criteria, indicators and levels of future pilots' readiness for intercultural interaction.

The preparation for intercultural interaction is a complex multicomponent process that requires constant improvement of one's knowledge, skills and abilities in order to participate more efficiently in multicultural environment. It is based on deep understanding of the language and behavior of the communication partner in the process of joint activities.

The aviation specialists' training in the field of intercultural interaction requires more attention, as the pilot on international air routes carries out professional communication with the

air traffic controller from another country, communicates with many representatives of different cultures on business trips, and works in a multicultural environment in the cockpit.

The article reveals the problem of preparing future pilots for intercultural interaction. As a result of the research, the criteria with the indicators have been determined in accordance with the structure of future pilots' readiness for intercultural interaction. The motivational component corresponds to the value criterion with the following indicators: awareness of the importance of intercultural interaction in professional activities, value attitude to native and foreign culture and traditions. The cognitive-activity component corresponds to the cognitive criterion with indicators: knowledge, skills and competences of intercultural interaction. The acmeological component corresponds to the behavioral criterion with the indicators: focus on success in professional activities; possession of socio-professional activity in the intercultural environment; interaction with colleagues, representatives of other ethnic groups and cultures; conflict resolution in the intercultural environment. The emotional-volitional component corresponds to the interpersonal criterion with the indicators of a number of professionally important qualities of intercultural interaction.

The selected indicators allowed developing a three-level scale of levels of future pilots' readiness for intercultural interaction, namely: low, medium and high. The low level is characterized by the unformed readiness for intercultural interaction. The cadets have almost no knowledge, no developed skills, and competences of intercultural interaction. The middle level is characterized by the fact that cadets have a sufficient level of knowledge, skills and competences in intercultural interaction. The need and readiness to improve their professional status in the future are well formed. The high level is characterized by a firm formation of readiness for intercultural interaction.

Key words: *intercultural interaction, future pilots, flight safety, readiness for intercultural interaction, readiness criteria and indicators, levels of readiness for intercultural interaction.*

УДК 37.013(351)

Олена Огієнко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-3089-6288

DOI 10.24139/2312-5993/2020.08/240-251

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

У статті визначено особливості професійної підготовки фахівців публічного управління та адміністрування; з'ясовано її мету та завдання; розкрито сутність понять «державне управління», «публічне управління», «публічне адміністрування»; розкрито педагогічні можливості застосування андрагогічного підходу та андрагогічної моделі навчання у професійній підготовці фахівців публічного управління та адміністрування в закладах вищої освіти; доведено важливість формування в майбутніх управлінців андрагогічної компетентності.

Ключові слова: *державне управління, публічне управління та адміністрування, вища освіта, професійна підготовка фахівців публічного управління та адміністрування, освітньо-професійна програма, андрагогічні засади, андрагогічний підхід, андрагогічна модель навчання, андрагогічна компетентність.*